

УДК 316.77:371

ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ СФОРМОВАНОСТІ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІЗ ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: КОМУНІКАТИВНИЙ КОМПОНЕНТ

Тур О. М.

Стаття присвячена аналізу рівня сформованості комунікативного складника комунікативної компетентності майбутніх документознавців, подано змістове наповнення поняття "комунікативний компонент", науково-педагогічні методи його діагностики, описано результати методик дослідження готовності майбутніх фахівців до комунікативної взаємодії та загального рівня їхньої комунікабельності.

Ключові слова: комунікативна компетентність, спілкування, комунікабельність, методи дослідження, діагностичні методики.

Статья посвящена анализу коммуникативной составляющей коммуникативной компетентности будущих документоведов, определено понятие "коммуникативный компонент", указаны научно-педагогические методы его диагностики, описаны результаты методик исследования готовности будущих специалистов к коммуникативному взаимодействию и общего уровня их коммуникативности.

Ключевые слова: коммуникативная компетентность, общение, коммуникативность, методы исследования, диагностические методики.

The article deals with the communicative component of documentation experts-to-be communicative competency. The concept of "communicative component", which refers to oral and written communication, is analyzed in the article. Communication is particularly important for business and social life. Mastering a number of languages plays an important role in it. The article presents the results of studying the communicative competence formation by the documentologists at the Poltava Yuri Kondratiuk National Technical University. The article presents various scientific and pedagogical methods of communicative component diagnostics: surveys, testing, individual interviews.

The results of the research of the future experts' readiness to the communicative interaction are described (10 % – high level, 60 % - low level of 30 % – average level). These results indicate the general level of communication skills formation by experts-to-be in documentology and information activities. Sociability is defined as a quality of an individual to establish contacts, to be tolerant to communicate, to keep up communication in the right direction and etc.

At the end of the article the conclusion is made that all students should find it necessary to have communicative competence, half of the respondents can have effective communicative interaction, others have potential but feel some difficulty in communicating.

Key words: communicative competence, communication, interpersonal skills, research methods, diagnostic methods.

Сучасне постіндустріальне суспільство наразі все чіткіше усвідомлює необхідність у новому поколінні висококваліфікованих спеціалістів сфери документознавства та інформаційної діяльності (ДІД), які не лише досконало володіють професійними знаннями обраного фаху, але й мають високий рівень сформованої комунікативної компетентності (КК), тобто готові брати участь у колективних рішеннях, вирішувати конфлікти без насильства, продуктивно користуватися усною і письмовою комунікаціями, підтримувати і покращувати демократичні інституції, виявляти толерантність, повагу до людей інших культур, мов і релігій, жити в багатонаціональному суспільстві тощо. Відсутність або низький рівень сформованої КК ускладнюватиме професійну діяльність, знижуватиме її якість, унеможливить кар'єрне зростання.

Важливе значення для формування КК майбутніх фахівців ДІД має діагностика рівня її сформованості. Така діагностика є елементом констатувального етапу педагогічного експерименту, який, за словами Н. Саєнко, "... спрямований на

вивчення початкового стану тих якостей, процесів, явищ, що заплановані в гіпотезі..." [4, с. 298].

Рівень сформованості КК майбутніх фахівців різних галузей досліджували багато вчених, зокрема: Т. Бутенко, Д. Голдлевська, Т. Гринченко, Т. Денищич, Ю. Єщенко, О. Жерновникова, М. Заброцький, Л. Зникіна, В. Киричук, Н. Назаренко, Т. Непомняща О. Смирнова, О. Шумілова та інші, проте з метою вдосконалення системи формування КК студентів, постійного підвищення у них її рівня таку діагностику слід проводити систематично.

Мета статті – вивчити рівень сформованості у майбутніх фахівців ДІД комунікативного компонента їхньої КК.

Комунікативний компонент КК майбутніх документознавців передбачає володіння усною і письмовою комунікаціями, які особливо важливі для роботи й соціального життя, з акцентом на те, що людям, які не володіють ними, загрожує соціальна ізоляція. У цьому ж контексті комунікації все більш важливу роль відіграє володіння більше ніж однією мовою.

Вивчення рівня сформованості КК майбутніх фахівців ДІД проводилось серед студентів Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка. Під час діагностики були використані різні методи, зокрема: анкетування, тестування, індивідуальні та групові бесіди.

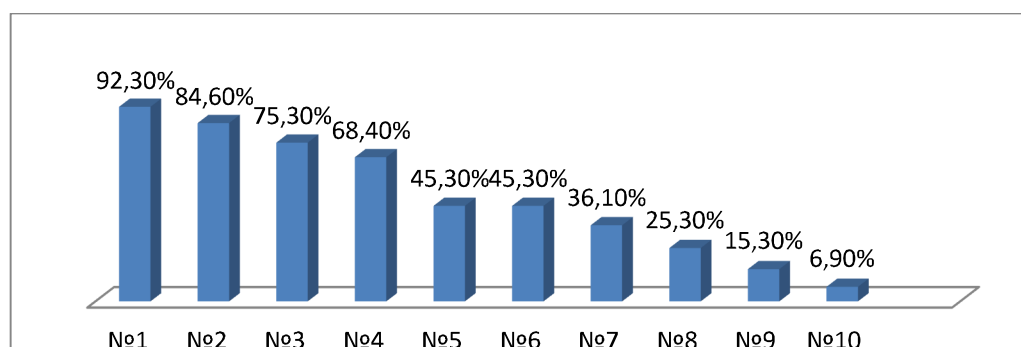
Спочатку було проведено опитування студентів щодо їхнього уявлення про необхідність наявності КК для майбутнього фахівця-документознавця. Опитуванням було охоплено 130 студентів, їхні думки виявилися практично однакові: про необхідність наявності КК для майбутнього фахівця ДІД заявили 93,8 % студентів.

Рейтинг думок підраховувався як відносна частота думок про необхідність набуття в процесі фахової підготовки КК ("так" або "ні") за елементарною, але, на наше переконання, достатньо надійною формулою: $K = (P \times 100\%):n$, де P – частота відповідей "так" на конкретне питання, n – кількість опитаних.

Подальший розвиток діагностика отримала у тестуванні й аналізуванні відповідей студентів щодо їхньої готовності до комунікативної взаємодії. Використовувався спеціальний тест для вивчення готовності майбутніх документознавців до спілкування, який був нами розроблений із урахуванням ідей О. Винославської та М. Малигіної [1, с. 99–100]. Виконання тесту передбачало визначення того, наскільки майбутні документознавці впевнені у власних силах, оцінювання їхньої готовності до ефективного спілкування з іншими. Студентам було запропоновано 10 тверджень, прочитавши які вони мали вказати число, що відповідає цьому твердженню за шкалою від 4 до 1, де 4 означає *так*, 3 – *швидше так, ніж ні*, 2 – *швидше ні, ніж так*, 1 – *ні*.

Аналіз результатів тестування (діаграма 1) показав, що більшість опитаних – 92,3 % (120 осіб) – не замислившись, приєднуються до неофіційного обговорення різних питань у групі (№ 1); 84,6 % (110 студентів) під час спілкування завжди дивляться співрозмовнику в очі (№ 2); 75,3 % (98 осіб) указали на те, що у них достатньо сміливості, аби звернутися до інших із запитаннями, обговорення яких важливі для них (№ 3). Більше половини опитаних – 68,4 % (89 осіб) впевнені у собі, аби почати розмову із незнайомими людьми (№ 4). Натомість мало хто добровільно готовий обговорювати з трибуни питання, запропоновані на засіданні – це лише 9 опитаних, що становить 6,9 % (№ 10), також низьким виявився відсоток тих, хто не відчуває дискомфорту, коли відвідує такі зустрічі, де нікого не знає, – 20 чоловік, тобто 15,3 % (№ 9). Якщо виникає особистий конфлікт, то першими організують обговорення суперечностей тільки 25,3 %, тобто 33 опитаних (№ 8). Не кожен здатний без вагань будь-де висловити свою думку – таких виявилось 36,1 %, або 47 осіб (№ 7), менше ніж половина, а це – 59 чоловік таких, хто почувається цілком вільно, коли висловлюється на занятті – 45,3 % (№ 5); самостійно познайомитися з кимось, за результатами тестування, також можуть 45,3 % (№ 6).

Із загальної кількості опитаних тих, хто за результатами тестування набрав 30 і більше балів, виявилось лише 10 % – це ініціатори стосунків; тих, хто набрав 24 бали й менше (60,8 %), мають певні проблеми, їм для ефективного спілкування не вистачає впевненості, знань мовних норм, невербальних засобів комунікації тощо; решта опитаних (29,2 %) мають середній рівень готовності до спілкування, вони можуть бути ініціаторами комунікації, але не завжди і не в усіх ситуаціях.

Діаграма 1. Готовність майбутніх документознавців до комунікативної взаємодії

Отже, отримані під час тестування дані дозволили зробити висновок про те, що більшість майбутніх документознавців не достатньо впевнені у собі, не завжди можуть ефективно спілкуватися і повинні більше працювати над собою для того, щоб мати змогу налагодити стійкі взаємини з іншими.

Важливу роль для професійної діяльності майбутнього документознавця, розвитку його кар'єри, стосунків з іншими людьми відіграє комунікабельність. За визначенням Л. Подоляка та В. Юрченко, комунікабельність – це "риса особистості, яка виявляється в здатності до встановлення контактів, до спілкування, товариськості..." [3, с. 326]. Комунікабельність разом з емпатією (співпереживанням, співчуттям) становить ядро комунікації, сприяє збалансованості міжособистісних взаємин, робить поведінку людини соціально обумовленою. Комунікабельність – важливий складник успішної діяльності, якщо така діяльність вимагає спілкування.

Для діагностики загального рівня комунікабельності майбутніх документознавців нами було використано методика В. Ряховського [2, с. 17]. Вона містить 16 запитань, які передбачають обрання однієї з трьох запропонованих відповідей: "так", "інколи", "ні" – і нарахування відповідно "2", "1", "0" балів. Після оброблення даних (підрахунку загальної суми балів) результат виявився таким (рис. 1): найбільше студентів (53,07 %) набрали в середньому від 14 до 18 балів, тобто їхня комунікабельність у нормі (це люди допитливі, які охоче слухають співрозмовника, толерантні під час спілкування з іншими, відстоюють свої погляди й переконання без зайвої запальності, не відчувають внутрішньої напруги, коли спілкуються з новими людьми, у той же час не люблять гучних компаній, екстравагантних витівок). Менша кількість студентів (30,76 %) набрали від 19 до 24 балів, що характеризує їх як менш комунікабельних порівняно з попередньою групою (вони певною мірою товариські, у знайомій обстановці почувають себе цілком упевнено, їх не лякають нові проблеми, однак із новими людьми вони сходяться обережно, неохоче беруть участь у суперечках і диспутах). Незначний відсоток студентів (5,38 %), за результатами анкетування, набрали від 25 до 29 балів, що вказує на досить низький рівень комунікабельності (такі студенти замкнуті, неговіркі, віддають перевагу самотності, мають небагато друзів, необхідність нових контактів надовго виводить їх із рівноваги, знаючи таку особливість свого характеру, вони часто бувають незадоволені собою, напружені, однак коли чимось сильно захоплюються, "несподівано" стають розкутими та комунікабельними). Майже така сама кількість студентів (6,92 %) набрали від 13 до 19 балів, що вказує на досить високий рівень комунікабельності (це дуже товариські люди, часом навіть надміру, зацікавлені, говіркі, люблять висловлюватися з різних питань, що інколи викликає роздратування у інших, охоче знайомляться з новими людьми, нікому не відмовляють у проханні, завжди приходять на допомогу). Таких студентів, у яких комунікабельність на найвищому рівні, котрі завжди у курсі всіх справ, люблять брати участь у всіх дискусіях, охоче висловлюють свою думку з будь-яких питань – 1,53 %, що не набагато відрізняється від якісного показника студентів, які, за результатами анкетування, виявилися взагалі некомунікабельними, на яких важко покластися в справі, що потребує сумісної роботи в групі, – 2,3 %.

Таким чином, якісний показник рівня комунікабельності майбутніх фахівців ДІД (НР + ВР + СР) становить 61,52 %, решта студентів – 38,48 % мають рівень комунікабельності нижче за середній.

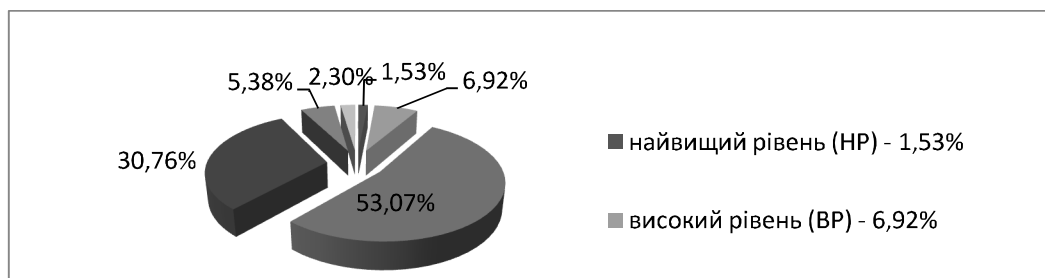

Рис. 1. Діагностика загального рівня комунікабельності майбутніх документалістів

Дослідження стану сформованості комунікативного компонента КК майбутніх фахівців ДІД за допомогою різноманітних науково-педагогічних методів (анкетування, тестування, індивідуальні та групові бесіди зі студентами) дозволило зробити висновки про те, що практично всі студенти переконані в необхідності КК для майбутньої професії фахівця сфери ДІД, майже половина опитаних здатні ефективно здійснювати комунікативну діяльність. Незначна кількість тих, хто має проблеми під час спілкування, а решта в цілому має певний потенціал, але відчують труднощі, що пов'язано з недосконалим володінням мовою, мовними нормами, практикою публічних виступів тощо.

Отже, аналіз отриманих даних уможливорює висновок про те, що під час професійної підготовки майбутніх фахівців ДІД формуванню комунікативного компонента КК приділяється недостатня увага.

Перспективами подальших досліджень у даному напрямку вважаємо розроблення і впровадження в навчання системи вправ і завдань, спрямованих на розвиток комунікативного складника КК майбутніх документознавців.

Література

1. Винославська О. В. Людські стосунки : навч. посіб. / О. В. Винославська, М. П. Малигіна. – К. : Центр навч. літ., 2006. – 142 с.
2. Максименко С. Д. Технологія спілкування / С. Д. Максименко, М. М. Заброцький. – К. : Главник, 2005. – 112 с.
3. Подоляк Л. Г. Психологія вищої школи : підруч. / Л. Г. Подоляк, В. І. Юрченко. – К. : Каравела, 2008. – 352 с.
4. Саєнко Н. В. Теоретичні та методичні засади культурологічної підготовки майбутніх інженерів : дис. ... д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 / Саєнко Наталія Віталіївна. – Харків, 2012. – 442 с.